

Tomáš Valášek, Milan Nič, Balázs Jarábik, Jozef Bátora, Karel Hirman, Jana Kobzová: Bruselenie valašiek. Naša zahraničná politika po novom¹

Miroslava Gajdošová

„*Kniha o zahraničnej politike SR? No, to bude útlá knižka.*“ Poznamenal raz pravdivo Milan Lasica pri prezentácii knihy Pavla Lukáča: Dejiny a zahraničná politika v strednej Európe. Podobne ako vtedy, aj tento rok vydal Kalligram útlú publikáciu, ktorá sa venuje otázke, či vôbec nejakú zahraničnú politiku Slovenská republika po splnení najväčších zahraničnopolitických cieľov (vstup do EÚ a NATO) ešte má. Titul *Bruselenie valašiek. Naša zahraničná politika po novom* predstavuje súhrn tém, ktoré by mali byť dominantné pre slovenskú zahraničnú politiku, ako aj súhrn nápadov v oblastiach, v ktorých by mohlo Slovensko získať dominantné postavenie pri vedení niektorej agendy EÚ. Samostatne to už len kvôli veľkosti SR nebude možné, preto je nevyhnuté hľadanie silných partnerov a spojencov. Autori, ktorí sú známymi odborníkmi, žurnalistami, poradcami, občianskymi aktivistami a pedagógmi, poskytujú návod ako byť tvorcami koncepcií a nielen jednou tehlou uprostred múru, k čomu by sme mohli dospieť iba prijímaním rozhodnutí urobených mimo SR.

Bruselenie valašiek nie je vedeckou ani pedagogickou publikáciou, ide skôr o súbor úvah snažiacich sa poskytnúť nové pohľady a oživiť diskusiu o zahraničnopolitickej a bezpečnostnej agende Slovenskej republiky. Už v úvode sa autori trochu alibisticky vzdávajú ambície podať komplexný pohľad na zahraničnú politiku SR, čo sa odráža aj vo vedomej absencii niektorých dôležitých tém. Kým nerozpracovanie témy budúcej spolupráce krajín V4 je možné prepáčiť, odignorovanie vzťahov Slovenska, resp. stredoeurópskeho priestoru, s Ruskom je vlastne ako prehliadať jednu svetovú stranu. Základnou otázkou je

¹ Valášek, T.; Nič, M.; Jarábik, B.; Bátora, J.; Hirman, K.; Kobzová, J. (2010): *Bruselenie valašiek. Naša zahraničná politika po novom*. Bratislava: Kalligram, s. 191, ISBN 978-80-8101-348-5.

definovanie slovenských záujmov v jednotlivých oblastiach zahraničnej politiky a možností ich „pretláčania“ v rámci Európskej únie a NATO.

NAŠE POSTINTEGRAČNÉ ZÁUJMY

Publikácia pozostáva z dvoch častí. Prvá venuje pozornosť postintegračným záujmom, kam je obsahovo zaradených šesť kapitol. Okruh tém odštartovala otázka Lisabonského usporiadania, keďže zahraničná politika je formovaná čiastočne aj na európskej úrovni. Práve preto, podľa autorov, ak chce Slovensko presadiť svoje videnie riešení problémov, musí si uvedomiť, že bez Bruselu (sídlo NATO a EÚ – odtiaľ názov Brusel-enie) to nepôjde. Nasledujúca kapitola pojednáva o znižujúcom sa vplyve USA, ktorý vytvára priestor pre aktívnejšiu zahraničnú politiku EÚ, ktorá by mala mať za cieľ podporu globálnej bezpečnosti. Jednou z možností, ako by SR mohla prispieť v tejto oblasti, je nezostrovanie zbytočných konfliktov so susedmi. Otázne ale ostáva, či samotná EÚ je schopná dohodnúť sa na spoločných riešeniach, ktoré sa rodia veľmi ťažko. V nadväznosti na túto časť bolo nevyhnutné neobchádzať ani kapitolu venujúcu sa vzťahom Slovenskej republiky s Maďarskom, v ktorých je nielen slovenská strana niekedy zbytočne mimoriadne aktívna a bez snahy o deetnizáciu dialógu. Publikácia ďalej analyzuje aj otázky vý(c)hodného susedstva či vzťahy EÚ a SR k západnému Balkánu. Autori zdôrazňujú pri problematike týchto krajín absenciu reálnej perspektívy členstva v EÚ, ktorú považujú za nevyhnutnú pre budúci proces smerovania k stabilite a demokracii zavŕšený rozširovaním, ktoré sa ale javí ako všeliek. A hoci si autori uvedomujú, že v EÚ panuje enlargement fatigue (únava z rozširovania), neposkytujú mimoriadne potrebný náčrt možností prekonania alebo aspoň zmiernenia tohto javu. Navyše, vydávať členstvo v EÚ pre balkánske krajiny ako jedinú možnú alternatívu pre stabilizáciu sa môže v teoretickej rovine zdať ako schodné riešenie, otázne ale ostáva reálne prevedenie. Taktiež ide o dvojsečnú zbraň. Prečo by takáto agenda nemohla byť uplatnená aj na iné krajiny, ako je napríklad Moldavsko, ktoré na rozdiel od tých balkánskych prejavujú reálny záujem o vstup? Faktom je, že už posledné rozširovanie EÚ spracováva veľmi ťažko, takže ďalší impulz, v ktorom by pristúpili podstatne problematickejšie krajiny, by ju mohol dostať už na kolená. Dôležitou súčasťou prvej časti je kapitola venovaná aj stále aktuálnej otázke energetickej bezpečnosti, ktorej dôležitosť podčiarkla januárová kríza v roku 2009.

VÝCHODISKÁ SLOVENSKEJ ZAHRANIČNEJ POLITIKY

Druhá časť s názvom *Východiská slovenskej zahraničnej politiky* sa snaží mapovať faktory, ktoré formovali jej charakter. Krátky historický exkurz, od obdobia rokov 1848-1849, cez vznik ČSR až po vznik samostatného Slovenska, so snahou charakterizovať slovenské špecifiká, doplnený portrétmi osobností (Štúr, Štefanovič, Masaryk), predstavuje najslabšie miesto publikácie. Informácie uvedené v tejto časti sú notoricky známe už študentom gymnázia, navyše nenastoluujú provokatívne otázky, ako je to v prípade predchádzajúcich kapitol. Okrem toho, malý rozsah na tak obsahovo a časovo rozsiahlu tému nemohol ani poskytnúť potrebný priestor na vzbudenie diskusie. Preto, ak by táto časť bola vynechaná, resp. bola nahradená inou, čitateľ by neostal o nič ochudobnený. Ôsma kapitola *MZV SR: od hypermoderného diplomatického skanzenu k efektívnej európskej diplomacii* popisuje vývoj slovenskej diplomacie a kľúčové výzvy pre ňu. Autori kritizujú hlavne nedostatočné využívanie efektívnejších prístupov – od prípravy diplomatov pre prácu v medzinárodných tímoch až po priamejšiu komunikáciu s verejnosťou prostredníctvom sociálnych sietí. Záverečná kapitola analyzuje tému rozvojovej pomoci a skúmanie postavenia SR ako donora. Zároveň negatívne hodnotí pôsobenie SR vo veľkom počte krajín, čím sa „*oberáme o možnosť pôsobiť niekde viac a účinnejšie.*“ Realita ale dokazuje, že existujú krajiny, ktorými sa SR zaoberá dlhodobo, intenzívnejšie a aj účinnejšie – napríklad Srbsko. V konečnom dôsledku je ale možné súhlasiť, že v tejto oblasti máme ešte nedostatky. Rozvojová pomoc by mala byť transparentnejšia, je nevyhnutné zefektívniť vyhodnocovanie projektov a lepšie koordinovať spoluprácu s inými rozvojovými agentúrami.

Hlavným cieľom knihy bola snaha o vyvolanie diskusie. Prístupy k jednotlivým príspevkom sú však rozdielne. Niektoré využívajú deskripciu a pôsobia neutrálne, iné, o to cennejšie, prezentujú konkrétne stanovisko, s ktorým je možné polemizovať. V každom prípade, kniha je napísaná zrozumiteľne a s mimoriadnou ľahkosťou. Pozitívom je aj uvedenie prehľadu reálnych krokov, ktoré by mohli byť vykonané na zlepšenie situácie v danej oblasti. Ešte väčší neformálny ráz dodávajú publikácii karikatúry Martina Šútovca (Shooty) a k niektorým kapitolám priložené články vydané v printových médiách. Autori nezabudli ani zadefinovať, komu je kniha určená. Mali by po nej siahnuť „*všetci tí, ktorí chcú meniť svet okolo seba.*“ Podnetov ako sa v knihe nachádza viac než dost.